

Oikeusministeriö
oikeusministerio@om.fi

Lausuntopyyntöne 29.9.2017

Lapsenhuoltolain uudistaminen

Oikeusministeriö pyytää lausuntoa lapsenhuoltolain uudistamista selvittäneen tyhmän mietinnöstä (Oikeusministeriön julkaisu 47/2017).

Suomen Kuntaliitto pitää lapsenhuoltolain uudistamista kannatettavana. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu laki on tullut voimaan vuonna 1984. Yhteiskunta ja perhemuodot ovat muuttuneet lapsenhuoltolain säätämisen jälkeen ja lainsäädäntöä on eräiltä osin tarpeen muuttaa.

Esityksessä ehdotetaan sosiaalilautakunnan toimivallan laajentamista sopimusten vahvistamisessa niin, että sosiaalilautakunnan toimivalta olisi pääsääntöisesti yhtä laaja kuin tuomioistuinten toimivalta. Esityksen mukaan jatkossa voitaisiin riidattomissa tilanteissa sopia tehtävien jaosta ja oheishuoltajasta myös sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella. Myös tietojensaantioikeudesta olisi mahdollista sopia nimenomaisen säännöksen nojalla. Myös lapsen asumisesta oheishuoltajan luona voitaisiin jatkossa sopia.

Lastenvalvojalle tai muulle huolto ja tapaamisoikeutta koskevan sopimuksen vahvistamista valmistelevalle henkilölle esitetään velvollisuutta keskustella lapsen kanssa henkilökohtaisesti, jos lapsi tähän suostuu ja tämä on tarpeen lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittämiseksi.

Esityksessä ehdotetaan nimenomaisen vuoroasumista koskevan säännöksen sisällyttämistä lainsäädäntöön. Vuoroasumista tai tapaamisoikeutta koskevan sopimukseen otettavista tarkemmista ehdoista ehdotetaan omaa säännöstään. Myös vuoroasumisesta on mahdollista sopia sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella. Todettakoon, että nykyisin vuoroasumisen kaltaisia asumisjärjestelyjä on toteutettu sosiaalilautakunnan vahvistamalla tapaamisoikeussopimuksilla, vaikka lainsäädännössä ei vuoroasumisesta olekaan nimenomaisesti säädetty.

Oikeustilan selkeyttämiseksi lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jossa säädetään tapaamisten toteuttamisesta tuettuina tai valvottuina sekä valvotuista vaihdoista. Kun sopimukset sovitaan tuetuiksi tai valvotuiksi taikka vaihdot valvotuiksi, tulisi samalla sopia riittävän yksityiskohtaisesti tapaamisten ajankohdasta, kestosta tai muista ehdoista. Myös sosiaalilautakunta voi vahvistaa sopimuksen, jossa ko. sopimusmääräyksiä.

Uutta säännöstä ehdotetaan myös lapsen oikeudesta tavata ja pitää yhteyttä muuhun henkilöön vanhempaansa. Tällaisen henkilön tulee olla erityisen läheinen henkilö, johon lapsella on lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava vakiintunut suhde. Tällainen tapaamisoikeus voidaan vahvistaa myös sopimuksella.

Edellä mainitut seikat tosiasiassa laajentavat sosiaalilautakunnan tehtäviä sopimusten vahvistamisessa. Lastenvalvojien työmäärä ja työkäytännöt tulevat muuttumaan oleellisesti. Vahvistettavien sopimusten sisältö tulee monipuolistumaan ja monimutkaistumaan. Tällöin on huolehdittava riittävästä voimavaroista, perehdyttämisestä ja kouluttautumisesta laajeneviin tehtäviin liittyen.

Vuoroasumiseen liittyen Kuntaliitto pitää tärkeänä säännöstä siitä, että vuoroasumista koskevaan sopimukseen on kirjattava, kumpi koti ilmoitetaan lapsen viralliseksi asuinpaikaksi. Kotikuntalain mukaisella asuinpaikkamerkinnällä on vaikutusta lakisääteisten julkisten palvelujen määräytymiseen ja ko. säännös on omiaan vähentämään asiaan liittyviä epäselvyyksiä.

Todettakoon terminologiasta se, että sosiaalilautakunta on ilmaisuna vanhentunut. Ns. vanhan sosiaalihuoltolain edelleen voimassa olevan 6 §:n mukaan sosiaalihuollon toimeenpanoon tämän lain mukaan kuuluvista tehtävistä sekä niistä tehtävistä, jotka muussa laissa säädetään sosiaalilautakunnan taikka muun vastaavan toimielimen tehtäväksi, huolehtii yksi tai useampi kunnan määräämä monijäseninen toimielin. Esimerkiksi lastensuojelulaissa on käytetty ilmaisua sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin (sosiaalihuollosta vastaava toimielin).

Ehdotettu 12 § sopimuksen tai päätöksen muuttamisesta on epäselvä, kun sitä tarkastellaan sopimuksen muuttamisen näkökulmasta. Sopimuksen muuttaminen edellyttää sitä, että asiaan osalliset ovat muutostarpeesta samaa mieltä. Esim. 2 kohdassa mainitut olosuhteiden muutokset eivät ilman asiaan osallisten yksimielisyyttä mahdollista sopimuksen muuttamista.

Vaikutukset kuntiin

Kuten edellä on mainittu, sosiaalilautakunnan toimivallan laajentamisesta aiheutuu kunnissa lisätyötä. Lastenvalvojien työmäärä ja työkäytännöt tulevat muuttumaan oleellisesti. Vahvistettavien sopimusten määrä voi lisääntyä ja sopimusten sisältö olla aiempaa laaja-alaisempi ja yksityiskohtaisempi. Tämä edellyttää koulutautumista ja muuta osaamisen kehittämistä sekä lisäresursseja. Vaikutusarvioinnissa tulisi pyrkiä tältä osin tarkempaan arviointiin.

Tuomioistuimen sosiaalilautakunnalta hankittavan selvityksen osalta kustannuksia saattaa aiheuttaa se, että tuomioistuimen on asetettava määräaika selvityksen laatimiselle. Selvityksen laatimiseen tarvittava aikaan vaikuttavat huomattavassa määrin muut kuin sosiaalitoimen vaikutuspiirissä olevat seikat esim. vanhempien omat aikataulut. Määräajan asettaminen ei ole keino tehostaa selvitystyötä, ainakaan selvitykseen vaadittavien resurssien näkökulmasta tarkasteltuna.

Kustannuksia saattaa vähentää se, että tuomioistuinten harkinnanvara lisääntyy selvityspyynnöissä sekä se, että tuomioistuimen on yksilöitävä mistä kysymyksistä selvitystä erikseen tarvitaan. Toisaalta nykyisessäkin lainsäädännössä on säännös siitä, että selvitystä ei ole hankittava, jos on ilmeistä, että se ei ole tarpeen asian ratkaisemisen kannalta. Nykyisessä asetuksessa on puolestaan säännös siitä, että selvitystä pyydetessä tuomioistuimen on tarvittaessa mainittava ne seikat, jotka selvitystä tehtäessä on erityisesti otettava huomioon.

Ehdotettu säännös, jonka mukaan miehestä tulisi äidin ohella lapsen huoltaja isyyden vahvistamisen jälkeen, jos hän on tunnustanut isyytensä ennen lapsen syntymää, tulee omalta osaltaan vähentämään tarvetta yhteishuoltajuutta koskevien sopimusten tarvetta. Näistä sopimuksista huomattava osa tehdään isyyden tunnustamisen yhteydessä neuvoloissa ja ko. sopimukset ovat muutenkin sopimuksen vahvistamisen kannalta ajatellen suhteellisen yksinkertaisia.

Todettakoon vielä, että lapsenhuoltolain 17 b §:n mukainen velvoite kunnalle asiantuntijapalveluiden järjestämiseen laajenisi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien riitojen sovittelun lisäksi lain 15 a §:ssä tarkoitettuun lapsen kuulemisessa avustamiseen. Lisäksi asiantuntija-avustajien käyttö lapsen kuulemisessa on mahdollista käräjäoikeuksien ohella myös hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa. Asiantuntijapalvelujen järjestämistä koskevan velvoitteen laajenemisen aiheuttamat mahdolliset lisäkustannukset kunnille ovat riippuvaisia siitä kattaako lain 17 d §:ssä tarkoitettu valtion korvaus palvelujen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset.

Vaikutusarvioinnin loppupäätelmänä on työryhmän mietinnössä todettu, että ehdotetuista muutoksista ei aiheudu ainakaan merkittävää lisäkustannusta sosiaalitoimeen ja sitä kautta kunnallistalouteen. Vaikka vaikutukset kuntatalouteen lienevät kohtuullisen pieniä, Kuntaliiton näkemyksen mukaan vaikutukset tulee arvioida huomattavasti tarkemmin. Riittävän täsmällinen vaikutusarviointi ja riittävien voimavarojen allokoiminen ovat edellytyksenä uudistuksen sujuvalle toimeenpanolle.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tarja Myllärinen
johtaja, sosiaali- ja terveysasiat

Sami Uotinen
johtava lakimies